

й подолання булінгу, опираючись на можливості цифрового освітнього простору. Передбачається розроблення змісту, форм, методів педагогічної діяльності щодо запобігання й подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі, зокрема комплексу просвітницьких, тренінгових і консультативних заходів, спрямованих на підвищення інформованості учнів про ризики й можливості цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями: методичні рекомендації. Київ: Україна, 2010. 72 с.
2. Канішевська Л., Шахрай В. Особливості виховання в школі і сім'ї в умовах цифровізації. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4(9). С. 144-155. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-144-155](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-144-155).
3. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022, № 4(2). С. 1-30.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст. 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
5. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. С. 169-173.

А.М. Шевенко, м. Київ

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У публікації зазначено виховний вплив, який здійснюється на особистість у процесі здійснення вибору професії старшокласниками. Стисло представлено технологію професійного самовизначення учнівської молоді.

Ключові слова: *учнівська молодь, професійне самовизначення, самоактуалізована особистість.*

Реформування сучасної освіти передбачає набуття учнями ключових життєвих компетенцій у процесі навчання в закладі загальної середньої освіти. Однією з провідних потреб раннього юнацького віку є професійне самовизначення. Це не лише вибір майбутньої професії, а й проєкція подальшого життєвого шляху, стилю поведінки тощо. Професійне самовизначення учнівської молоді має відбуватися в комплексі набуття учнями життєвих компетенцій, тобто, замислюючись на своїм професійним майбутнім, учні також певним чином моделюють власну життєдіяльність, обирають

стратегію досягнення цілей, формують ціннісну систему, що здійснює виховний вплив на підростаючу особистість. Зазначимо основні психологічні новоутворення старшокласників, що відбуваються в цей період: особистісне, соціальне та професійне самовизначення.

Технологія професійного самовизначення старшокласників буде сприяти відносно самостійному й усвідомленому прийняттю рішення щодо власного майбутнього. Це можливість виважено та з урахуванням знань про власні психологічні особливості й потенційні можливості підійти до вибору професійного та життєвого шляху.

Зазвичай професійне самовизначення відбувається спонтанно, переважає орієнтація на можливості сім'ї й мінімальний прохідний бал вступу до закладу вищої освіти. Спонтанні рішення переважають під впливом певної ситуації, коли робиться поспішний вибір, який не відповідає дійсним можливостям та очікуванням особистості. Надалі помилковий вибір професії молода людина виправдовує за допомогою захисних психологічних механізмів. У разі виправдання не можна казати про самоактуалізацію особистості, бо переважає процес прилаштування до обставин, що склалися. У такому випадку молода людина не виступає суб'єктом власної життєдіяльності, а є об'єктом тих умов, у яких вона випадково опинилася.

Зазначимо українських науковців, які займалися проблемою професійного самовизначення, зокрема Л. Гуцан, Є. Єгорова, Д. Закатнов, О. Ігнатович, З. Охріменко, Е. Помиткін, В. Рибалка, що надають перевагу усвідомленому професійному самовизначенню; на думку Н. Побірченко, Б. Федоришина, процес професійного самовизначення потребує активізації самопізнання особистості; В. Кобченко, В. Синявський, Б. Федоришин наголошували на важливості дослідження індивідуально-типологічних особливостей старшокласників у виборі професії; О. Вітковська, Н. Гончарова, Н. Сургунд вважають, що визначальним фактором професійного самовизначення старшокласників є профконсультація; А. Лукіячук, С. Поліщук, М. Садова, Г. Татаурова-Осика роблять акцент на відповідальності

молодих людей за власний професійний вибір; Н. Бельська, С. Карпіловська наголошують на доцільності ґрунтовного та всебічного психодіагностичного обстеження старшокласників з метою виявлення їхніх особистісних типологій та їх співвіднесення зі сферами майбутньої професійної діяльності.

Психологічні характеристики старшого шкільного віку є оптимальними для процесу вибору майбутньої професії. Провідною діяльністю цього вікового періоду є навчально-професійна, а основним новоутворенням – світогляд та пов'язані з ним ідеали, ціннісні орієнтації тощо. Інтенсивно розвивається самосвідомість особистості як система поглядів на себе та своє місце в житті, починає складатись професійна самосвідомість «Я-професійне».

Головною особливістю юнацького віку є перехід до дорослого життя та пов'язані з ним соціальне й професійне самовизначення, тому пошук шляхів та виявлення умов цілеспрямованого професійного самовизначення учнів старшого шкільного віку є важливою психолого-педагогічною проблемою. Саме для вирішення цієї проблеми використовуються класичні й інноваційні форми роботи зі старшокласниками: факультативи, профорієнтаційні уроки, профорієнтаційні ігри й заняття, профорієнтаційне портфоліо тощо, що сукупно формує та наповнює профорієнтаційний простір.

Цілеспрямоване професійне самовизначення старшокласників – це складний, цілеспрямований і багатоетапний процес, який передбачає не лише вибір професії, а й тенденцію до зростання старшокласників в особистісному плані. Реалізація цього процесу має свої особливості та специфіку, зазначений процес здійснюється завдяки самопізнанню, саморефлексії, комплексу особистісно-орієнтованих й інтерактивних методів роботи з учнями та сприяє якісним особистісним змінам учнів.

Цілеспрямоване професійне самовизначення ґрунтується на принципах науковості, системності, послідовності, інтеграції та свободи вибору. Воно здійснюється за умов застосування індивідуального підходу, що ґрунтується на врахуванні потреби ставлення до учня як до суб'єкта, врахування відмінностей індивідуально-типологічних рис, характеру, здібностей тощо. Однією з

важливих умов професійного самовизначення учнів є залучення їх до активної самопізнавальної діяльності, бо самопізнання сприяє саморозвитку й самоактуалізації особистості. Самоактуалізована особистість прагне до найбільш повного виявлення, усвідомлення, розвитку й реалізації своїх особистісних можливостей. Необхідною умовою особистісного зростання є усвідомлення цінностей росту, а саме: включення у процес активних змін старшокласників, готовність та здатність виходити із зони комфорту, напрацьовувати нові поведінкові моделі та стратегії, робити свідомий вибір та брати на себе відповідальність за результати діяльності. До умов професійного самовизначення варто також долучити набуття навичок проектування образу професійного «Я», проектування власного професійного майбутнього.

З метою активізації професійного самовизначення старшокласників нами створено технологію професійного самовизначення учнівської молоді, яка передбачає проходження всіх нижче зазначених етапів професійного самовизначення старшокласників, а саме: діагностико-планувального, корекційно-формуального, аналітико-розвивального та прогностично-моделюючого. Проходження зазначених етапів забезпечує особистості просування до отримання запланованого результату, сформованості й розвитку тих чи інших навичок, компетенцій, досягнення цілей через усвідомлення старшокласниками власної унікальності, виявлення потенційних можливостей у професійному самовизначенні, опрацюванням алгоритму професійного самовизначення, аналіз та самоаналіз результатів психодіагностичного обстеження, моделювання професійного шляху, розробку стратегії входження у професію та проектування подальшого кар'єрного зростання.

Список використаних джерел

1. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці: [кол. мон.] / Н.А. Побірченко, Н.І. Литвинова, В.В. Синявський, О.Л. Мерзлякова, Г.П. Татаурова, Є.В. Єгорова, І.Б. Марченко, А.М. Шевенко, В.В. Кобченко. Київ: Педагогічна думка, 2011. 256 с.
2. Шевенко А. М. Особливості особистісного зростання учнівської молоді в умовах профорієнтаційної роботи. Актуальні проблеми профорієнтації і професійного навчання. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2011 р.). Київ: ПК ДСЗУ, 2011. С. 309-319.

3. Шевенко А. М. Комплексна програма створення профорієнтаційного простору професійного самовизначення старшокласників як чинника особистісного зростання Освіта та розвиток обдарованої особистості. № 3. 2021. С. 52-60.

І.М. Шкільна, м. Київ

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК УМОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розкрито теоретичні засади формування національної самосвідомості учнівської і студентської молоді. Проаналізовано філософські, психологічні та педагогічні праці, в яких висвітлюється зазначена проблема.

Ключові слова: *національна самосвідомість, національна солідарність, виховання.*

Зорієнтованість українського суспільства на глибокі перетворення в усіх сферах життєдіяльності актуалізують потребу у формуванні національної самосвідомості української молоді, що базується на цінностях гідності, свободи, відповідальності, совісті й самодостатності, відмові від авторитаризму, тоталітаризму на користь гуманізму, створення умов для самовиявлення та самореалізації особистості. Питання формування національної самосвідомості учнівської і студентської молоді набуває значущості в умовах воєнної агресії Росії проти України, соціальної і економічної нестабільності, що актуалізує роль людського капіталу, усвідомлення особистості як творця власного майбутнього і прийдешнього України, згуртування довкола національних цінностей.

Формування національної самосвідомості учнівської і студентської молоді здійснюється в освітньому процесі закладів освіти. Однією з умов ефективного виховання є створення особливого освітнього простору, що вирізняється від звичайного середовища вищими за змістом та інтенсивністю характеристик спільної діяльності і спілкування, емоційно й інтелектуально насиченою атмосферою співпраці й творення.

Національна самосвідомість як одна з найважливіших психологічних утворень особистості не є стійкою структурою, а виступає динамічною системою. Становлення національної самосвідомості учнівської та студентської